

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

281

Problemy rozwoju regionalnego

Redaktorzy naukowi

Elżbieta Sobczak

Małgorzata Markowska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-325-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Hanna Adamska , Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich – próba oceny	11
Emilia Bogacka , Stan i perspektywy wzrostu bezpieczeństwa publicznego w województwie dolnośląskim.....	19
Ewa Glińska, Ewelina Muszyńska , Kampanie promujące markę „Podlaskie” w opinii mieszkańców województwa mazowieckiego	28
Tomasz Kolakowski , Dynamika i kierunki rozwoju bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Dolnym Śląsku.....	36
Alina Kulczyk-Dynowska , Konflikty przestrzenne na przykładzie parku narodowego	48
Florian Kuźnik , Polityka rozwoju metropolitalnego regionu	57
Renata Lisowska , Bariery i stimulatory rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w regionach zmarginalizowanych	74
Marian Maciejuk , Zróżnicowanie samorządu terytorialnego w państwach Unii Europejskiej	85
Magdalena Malucha , Europejska polityka klimatyczna.....	95
Agnieszka Panasiewicz , Zarządzanie ryzykiem jako narzędzie równoważenia rozwoju w skali regionalnej.....	103
Zbigniew Piepiora , Zapobieganie negatywnym konsekwencjom klęsk elementarnych w województwie opolskim – aspekty finansowe	113
Andrzej Raczyk, Sylwia Dolzblasz , Czynniki i bariery rozwoju obszaru pogranicza polsko-niemieckiego w opinii samorządów lokalnych	121
Andrzej Raszkowski , Rankingi marek narodowych na przykładzie raportu Brand Finance	130
Elżbieta Sobczak , Zróżnicowanie struktury pracujących według sektorów intensywności działalności B+R w państwach Unii Europejskiej.....	140
Mariusz E. Sokolowicz , Instytucje a przestrzeń. Przegląd nurtów ekonomii instytucjonalnej w kontekście ich przydatności dla badań procesów rozwoju lokalnego i regionalnego.....	151
Jacek Soltys , Uwarunkowania i dylematy polityki regionalnej na obszarze peryferyjnym województwa pomorskiego	160
Olga Stefko , Możliwości i bariery rozwoju gospodarstw rolniczych i ogrodniczych w Wielkopolsce	169

Ewelina Szczech-Pietkiewicz , Implementacja i realizacja celów spójności terytorialnej w Polsce	178
Jarosław Uglis , Ocena poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich województwa wielkopolskiego	187
Agnieszka Zielińska , Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi w województwie podkarpackim	198

Summaries

Hanna Adamska , Sustainable development of rural areas – assessment attempt	18
Emilia Bogacka , Public safety state and growth perspectives in Lower Silesia Voivodeship	27
Ewa Glińska, Ewelina Muszyńska , Branding campaigns of Podlaskie in the opinion of Mazovia Voivodeship residents.....	35
Tomasz Kołakowski , Dynamics and directions of FDI in Lower Silesia.....	47
Alina Kulczyk-Dynowska , Spatial conflicts based on the example of a national park.....	56
Florian Kuźnik , Metropolitan policy of a region	73
Renata Lisowska , Stimulants and barriers to the development of small and medium enterprises located in marginalized regions.....	84
Marian Maciejuk , Diversity of local self-government in the European Union member states	94
Magdalena Malucha , European climate policy	102
Agnieszka Panasiewicz , Risk management as a tool for sustainable development on a regional scale.....	112
Zbigniew Piepiora , Preventing of negative consequences of natural disasters in Opole Voivodeship – financial aspects	120
Andrzej Raczyk, Sylwia Dolzblasz , Factors and barriers of development in the Polish-German borderland in the opinion of local self-governments... ..	129
Andrzej Raszkowski , National brands ranking based on brand finance report.....	139
Elżbieta Sobczak , Diversification of workforce structure by R&D activity intensity sectors in EU countries	139
Mariusz E. Sokółowicz , Institutions and territory. Review of institutional economics' strands in the context of their usefulness in the research on local and regional development	150
Jacek Sołtys , Conditions and dilemmas of regional policy in the peripheral area of Pomeranian Voivodeship	159

Olga Stefko , Possibilities and barriers of development in agricultural and horticultural farms in Wielkopolska Voivodeship.....	177
Ewelina Szczech-Pietkiewicz , Implementation and realization of territorial cohesion aims in Poland	186
Jarosław Uglis , Socio-economic development assessment of rural communities in Wielkopolska Voivodeship.....	197
Agnieszka Zielińska , Cooperation between self-government units and NGOs in Podkarpackie Voivodeship.....	206

Renata Lisowska

Uniwersytet Łódzki

BARIERY I STYMULATORY ROZWOJU MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW ZLOKALIZOWANYCH W REGIONACH ZMARGINALIZOWANYCH

Streszczenie: Małe i średnie przedsiębiorstwa są jednym z głównych elementów regionalnej infrastruktury i mają znaczący wpływ na konkurencyjność i rozwój regionu. Rozwój regionów słabiej rozwiniętych nie może odbyć się bez aktywnego udziału małych i średnich przedsiębiorstw. Celem artykułu jest analiza barier i stymulatorów rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce z uwzględnieniem specyfiki regionów zmarginalizowanych. W pierwszej części opracowania dokonano charakterystyki regionalnych determinantów rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, w drugiej części przeanalizowano uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w regionach zmarginalizowanych, odwołując się do przeglądu badań własnych o charakterze ilościowym.

Słowa kluczowe: rozwój firmy, stymulanty i bariery rozwoju, regiony zmarginalizowane, MSP.

1. Wstęp

Na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw ma wpływ wiele czynników stymulujących lub ograniczających ich rozwój. Czynniki te można podzielić na zewnętrzne, wynikające z warunków otoczenia, oraz wewnętrzne, związane z przedsiębiorstwem oraz z osobą właściciela. W regionach zmarginalizowanych¹ powstają dodatkowe grupy uwarunkowań związane ze specyfiką tych regionów. Zazwyczaj wymienia się w przypadku tych regionów te czynniki, które mają charakter barier, takie jak: niski poziom rozwoju ekonomicznego, niskie dochody społeczeństwa przekładające się na niski popyt, zły stan infrastruktury (komunikacyjnej i edukacyjnej i in.), patologie społeczne, nasilone procesy migracji oraz brak skłonności do przedsiębiorczości społeczności lokalnych.

¹ Regiony zmarginalizowane są wyłączone z generowania rozwoju i partycypacji w dochodach z rozwoju, a regionalna społeczność jest wykluczona z aktywnego uczestnictwa w procesach gospodarczych, co może powodować ubóstwo, niezaspokojenie podstawowych potrzeb, brak jakichkolwiek szans na znalezienie pracy.

Małe i średnie przedsiębiorstwa uważane są za istotnego aktora rozwoju regionalnego. MSP funkcjonujące w danym regionie z jednej strony przyczyniają się do równowagi na rynku pracy (są najważniejszym pracodawcą), rozwoju konkurencyjności, kreowania równowagi popytowo-eksportowej, zmniejszania poziomu bezrobocia, promowania postaw przedsiębiorczych oraz dyfuzji innowacji itp., natomiast z drugiej strony podlegają wpływowi wielu czynników regionalnych, które mogą zarówno stymulować, jak i ograniczać rozwój tych przedsiębiorstw.

Celem artykułu jest analiza czynników rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w regionach zmarginalizowanych, ze szczególnym uwzględnieniem warunkowań regionalnych w oparciu o studia literaturowe oraz badania ilościowe przeprowadzone wśród właścicieli i współwłaścicieli MSP.

W pierwszej części opracowania skoncentrowano się na analizie czynników zewnętrznych, wynikających z warunków otoczenia, oraz wewnętrznych, związanych z osobą przedsiębiorcy i przedsiębiorstwem, druga część poświęcona jest analizie wpływu tych czynników na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw funkcjonujących w regionach zmarginalizowanych.

2. Czynniki rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw – próba klasyfikacji

Najczęściej czynniki rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw wynikają z warunków otoczenia, które najczęściej dzieli się na: makrootoczenie, mezootoczenie oraz mikrootoczenie [Kamińska 2011; Skowronek-Mielczarek 2011]. Makrootoczenie to zespół ogólnych warunków funkcjonowania danego przedsiębiorstwa w danym kraju czy też regionie. Otoczenie w tym znaczeniu obejmuje następujące wymiary: ekonomiczny, polityczno-prawny, technologiczny, społeczno-kulturowy i międzynarodowy [Griffin 2010; Sosnowska, Łobejko 2008]. Mikrootoczenie to tzw. otoczenie konkurencyjne, w skład którego wchodzi m.in.: klienci, dostawcy, kooperanci, konkurencja oraz związki zawodowe. Podmioty te utrzymują z przedsiębiorstwem powiązania kooperacyjne lub konkurencyjne. Ważną cechą tych powiązań są sprzężenia zwrotne. Analiza otoczenia konkurencyjnego pomaga określić warunki funkcjonowania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w danym sektorze i na danym geograficznie rynku [Kamińska 2011, s. 42]. Mezootoczenie – otoczenie regionalne – obejmuje czynniki oddziałujące na przedsiębiorstwo w układzie regionalnym z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych regionów. W skład otoczenia regionalnego wchodzi: jednostki administracji publicznej, instytucje finansujące, instytucje naukowo-edukacyjne oraz instytucje infrastruktury usługowej wspomagające rozwój przedsiębiorczości i prowadzenie działalności gospodarczej [Gancarczyk 2010; Wach 2008].

Analiza czynników rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw oprócz elementów otoczenia powinna również uwzględniać czynniki wewnętrzne związane z oso-

bą przedsiębiorcy i przedsiębiorstwem, tzn. jego orientacją przedsiębiorczą. Charakterystyka wewnętrznych czynników rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw związanych z osobą właściciela odnosi się często do analizy takich charakterystyk przedsiębiorcy, jak: wiek, płeć, wiedza, wykształcenie zawodowe oraz doświadczenie w biznesie, a także jego cech osobowości, takich jak: skłonność do podejmowania ryzyka, motywacja, innowacyjność, potrzeba osiągnięć, pracowitość itp. [Wasilczuk 2005]. Motywacja bowiem stanowi często siłę napędową zachowań biznesowych, tzn. skłania do podjęcia decyzji o uruchomieniu i prowadzeniu przedsiębiorstwa. Ważne jest również doświadczenie zawodowe, które może pobudzać kreatywność, innowacyjność, proces uczenia się oraz rozwijać umiejętności koncepcyjne [Guzman, Santos 2001; Ajzen 1991]. Natomiast do czynników rozwoju małych i średnich firm związanych bezpośrednio z przedsiębiorstwem zalicza się: wiek (okres funkcjonowania na rynku), wielkość mierzoną zazwyczaj liczbą zatrudnionych, formę organizacyjno-prawną, zasięg działania, sektor przemysłu i zachodzące w nim zmiany, niezależność, lokalizację firmy [Steffens, Davidsson, Fitzsimmons 2009; Storey 1994] oraz wewnętrzne zasoby firmy (ludzkie, rzeczowe, finansowe i niematerialne).

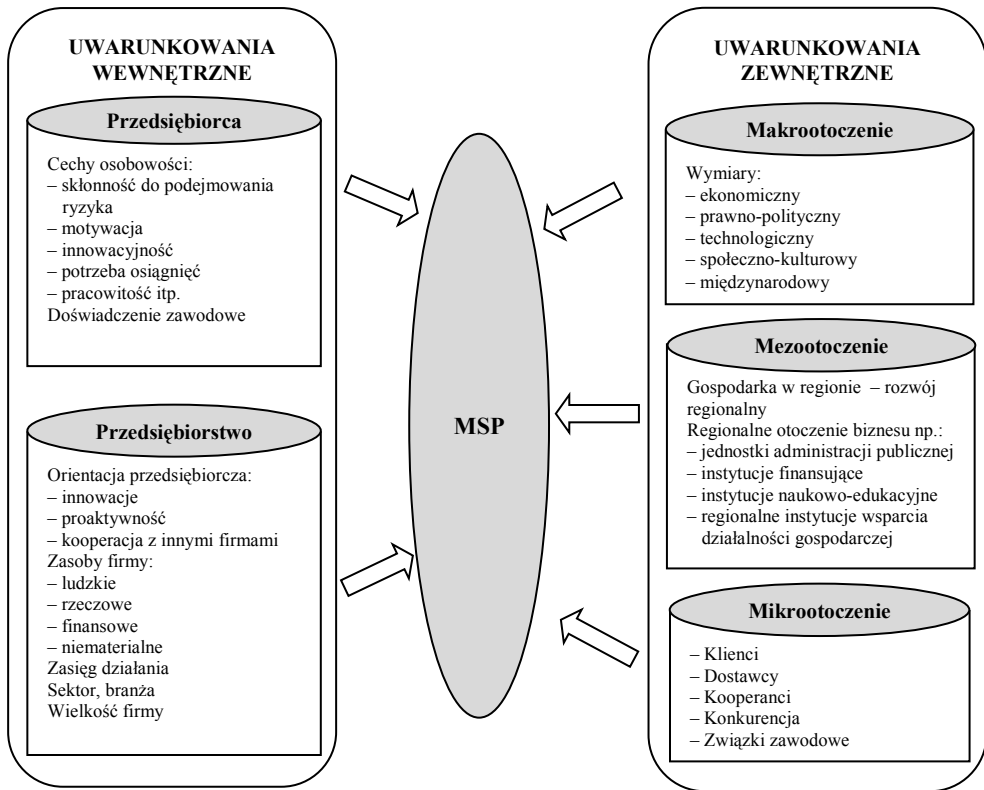
W literaturze przedmiotu podkreśla się również orientację przedsiębiorczą jako istotny czynnik rozwoju małych i średnich firm związany z przedsiębiorstwem. Orientację tę tworzą trzy wymiary: innowacje, proaktywność oraz kooperacja z innymi przedsiębiorstwami [Romero, Fernandez-Serrano 2011] (por. rys. 1).

Wprowadzanie innowacji jest istotne i konieczne do tworzenia przewagi konkurencyjnej i rozwoju firmy. Ważną rolę w tym procesie odgrywa proaktywność definiowana jako zdolność przedsiębiorstwa do poszukiwania, jak również wykorzystywania z wyprzedzeniem przed konkurentami okazji rynkowych i możliwości biznesowych. Natomiast kooperacja z innymi przedsiębiorstwami może przybierać postać formalnej (na podstawie umów) lub nieformalnej (na podstawie osobistych kontaktów przedsiębiorcy) współpracy. Budowanie sieci współpracy, szczególnie pomiędzy lokalnymi przedsiębiorstwami, pomaga małym i średnim firmom wzmocnić swoją pozycję konkurencyjną oraz rozwijać się szybciej.

Do czynników rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw zalicza się również czynniki wpływające na decyzje związane z wyborem lokalizacji firmy [Porter 2002], takie jak: potencjał gospodarczy regionu, sprawnie funkcjonujące otoczenie biznesowe, stan infrastruktury transportowej i technicznej, dostępność kapitału i wysoko wykwalifikowanej siły roboczej, atrakcyjność inwestycyjna i promocja regionu, a także standard życia lokalnej społeczności mający wpływ na popyt.

Inny wachlarz czynników rozwoju MSP został wskazany w badaniach A. Kamińskiej [2011] przeprowadzonych w regionie lubelskim, gdzie do kluczowych czynników rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw przedsiębiorcy zaliczyli:

- poziom życia lokalnej społeczności,
- wsparcie finansowe ze strony państwa i władz samorządowych,

Rys. 1. Uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Romero, Fernandez-Serrano 2011, s. 637-660].

- tempo podejmowania decyzji przez samorząd i administrację,
- politykę władz lokalnych i regionalnych,
- możliwości pozyskania kredytów i pożyczek.

Czynniki te są traktowane przez przedsiębiorców zarówno jako stimulatory, jak i jako bariery rozwoju, co może świadczyć o zróżnicowanych potrzebach tych przedsiębiorstw.

Przeprowadzona analiza uwarunkowań rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw wskazuje na istoty ich wpływ na rozwój tego sektora. Przedstawione grupy czynników bowiem oddziałują na siebie i w zależności od ich charakteru oraz siły mogą stać się stimulatorami lub barierami rozwoju.

3. Analiza czynników rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w regionach zmarginalizowanych w świetle badań własnych

Badania własne² zostały przeprowadzone w latach 2011-2012 wśród właścicieli małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w regionach zmarginalizowanych w Polsce. W pierwszym etapie badania wyodrębniono na podstawie metody taksonomicznej Z. Hellwiga³ [Hellwig 1968; Młodak 2006; Nowak 1990] 101 powiatów⁴ najslabiej rozwiniętych w Polsce, a następnie wylosowano 3000 podmiotów gospodarczych z bazy danych REGON, operujących na terenie tych powiatów, do których wysłano drogą pocztową i mailową ankietę. Dobór przedsiębiorstw do badań był losowy, proporcjonalny do liczby przedsiębiorstw z każdej kategorii (mikro, małych i średnich) w danym powiecie. Uzyskano zwrot 208 poprawnie wypełnionych ankiet, co stanowiło zwrot na poziomie prawie 7%. Wśród badanych firm dominowały mikrofirmy, których udział w badaniu wynosił (68,1%), małych firm (20,8%), a średnich (11,1%). Ponad połowa przedsiębiorstw, która udzieliła odpowiedzi (52,1%), prowadziła działalność usługową, 29,6% działalność handlową, a 18,3% działalność produkcyjną. Pod względem obszaru działania badanych przedsiębiorstw większość z nich operowała na rynku lokalnym (75% wskazań) i regionalnym (69,8% wskazań), co 4 firma (25,9% wskazań) rozszerzyła swoją działalność na rynek krajowy, a co 6 (16,9% wskazań) na rynek międzynarodowy.

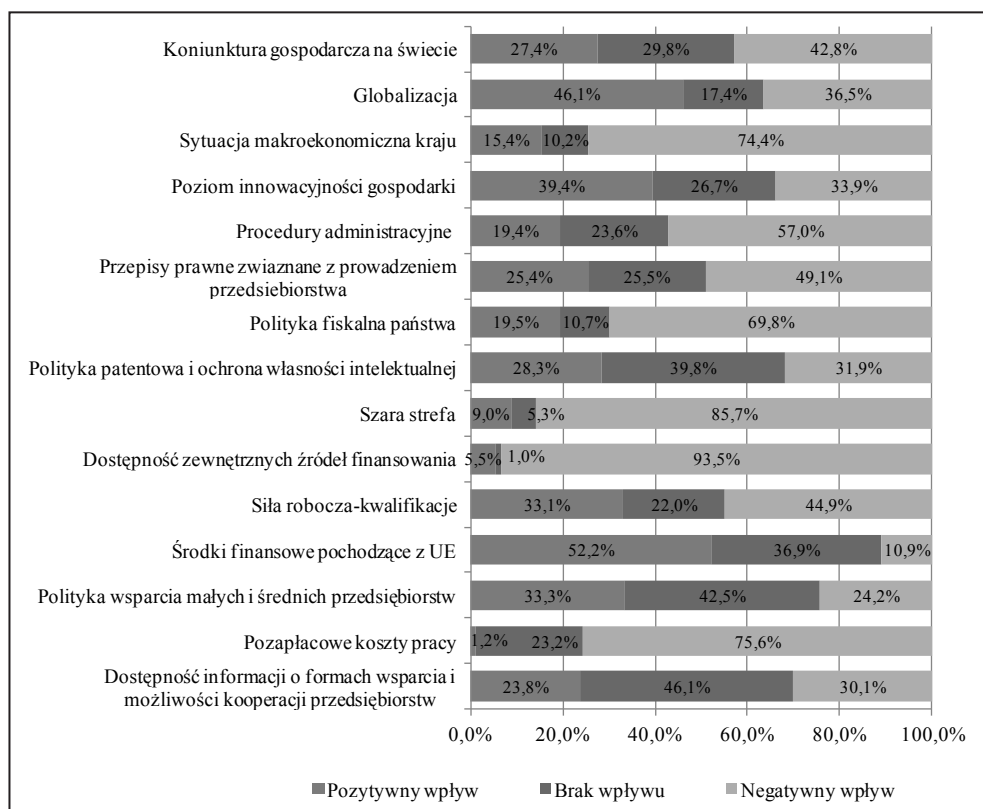
Głównym celem badań była analiza czynników rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w regionach zmarginalizowanych. W pierwszej

² Badanie zostało przeprowadzone w ramach projektu badawczego „Determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw funkcjonujących w regionach zmarginalizowanych. Strategie rozwoju i polityka wsparcia”, project_ no. N N115 297738, umowa numer 2977/B/H03/2010/38, finansowanego z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

³ W niniejszym opracowaniu w celu wyodrębnienia regionów zmarginalizowanych obliczono wskaźnik syntetyczny metodą Z. Hellwiga na poziomie powiatów, zbudowany na podstawie zmiennych charakteryzujących pięć następujących obszarów: (i) sytuację demograficzną, (ii) rynek pracy, (iii) infrastrukturę społeczną i warunki mieszkaniowe, (iv) infrastrukturę techniczną i gospodarczą oraz (v) potencjał gospodarczy. Zgromadzone dane pochodziły z banku danych lokalnych i dotyczyły roku 2009.

⁴ Wykaz powiatów: lubański, jeleniogórski, milicki, ząbkowicki, głogowski, lipnowski, sępoleński, radziejowski, chełmiński, aleksandrowski, rypiński, janowski, łączycki, włodawski, łukowski, bialski, biłgorajski, hrubieszowski, krasnostawski, puławski, radzyński, parczewski, lubartowski, tomaszowski, chełmski, łączycki, zamojski, bełchatowski, skierniewicki, poddębicki, opoczyński, limanowski, gorlicki, miechowski, dąbrowski, nowosądecki, przysuski, łosicki, zuromiński, szydlowiecki, przasnyski, lipski, ostrołęcki, zwolenński, węgrowski, pułtowski, sierpecki, makowski, sokołowski, garwoliński, białobrzegi, bieszczadzki, lubaczowski, jarosławski, ropczycko-sędziszowski, jasielski, łańcucki, brzozowski, rzeszowski, przemyski, przeworski, tarnobrzegi, niżański, hajnowski, sejneński, grajewski, moniecki, łomżyński, siemiatycki, kolneński, białostocki, wysokomazowiecki, człuchowski, bytowski, jędrzejowski, kazimierski, opatowski, buski, skarżyski, sandomierski, staszowski, konecki, węgorzewski, olecki, piski, lidzbarski, braniewski, gołdapski, elbląski, giżycki, bartoszycki, nidzicki, ełcki, iławski, działdowski, kolski, wągrowiecki, jarociński, szczecinecki, koszaliński.

części badań dokonano analizy uwarunkowań makroekonomicznych, które mogą mieć wpływ na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw operujących w regionach zmarginalizowanych. Większość ocenianych przez przedsiębiorców czynników (por. rys. 2) została uznana za bariery rozwoju, do których najczęściej zaliczano: dostępność źródeł finansowania (93,5% wskazań), szarą strefę (85,7% wskazań), pozapłacowe koszty pracy (75,6% wskazań), sytuację makroekonomiczną kraju (74,4% wskazań) oraz politykę fiskalną (69,8% wskazań). Najczęściej wymienianymi stymulatorami rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw są środki pochodzące z Unii Europejskiej (52,2% wskazań) oraz procesy globalizacji zachodzące w gospodarce światowej (46,1% wskazań). Brak wpływu na funkcjonowanie przedsiębiorstwa w opinii respondentów miała dostępność informacji o formach wsparcia i możliwościach kooperowania przedsiębiorstw (42,5% wskazań) oraz polityka patentowa i ochrona własności intelektualnej (39,8% wskazań). Oceniane czynniki dla jednych przedsiębiorców często były barierami, a dla innych stymulatorami lub nie miały wpływu na rozwój przedsiębiorstwa, co świadczy o dużym

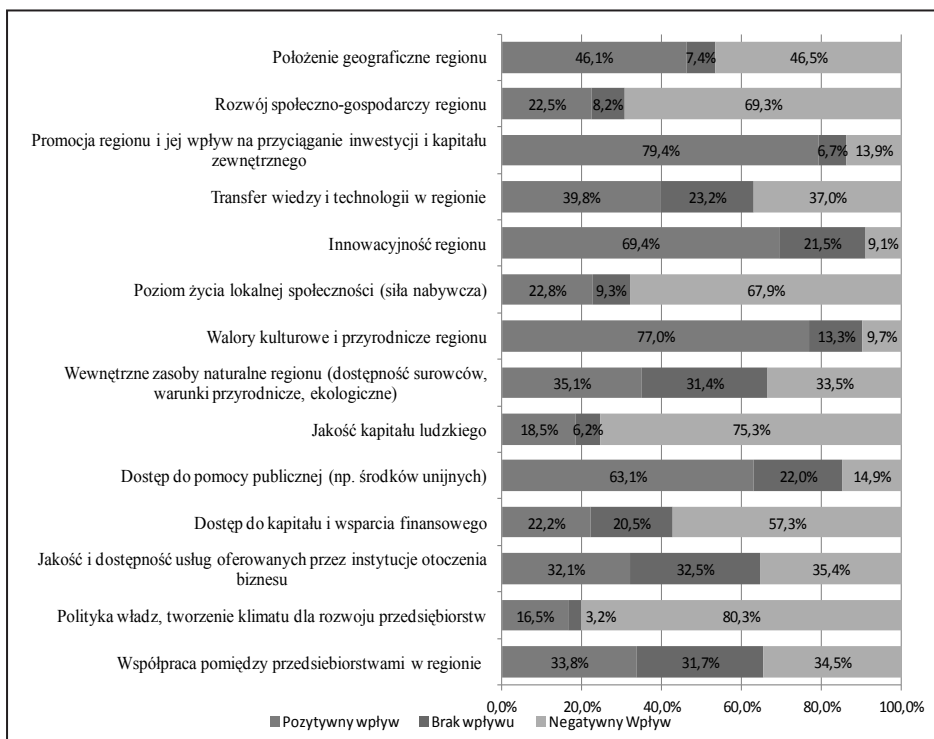
Rys. 2. Makroekonomiczne determinanty rozwoju MSP

Źródło: opracowanie własne.

znaczeniu tych czynników dla rozwoju przedsiębiorstw oraz o zróżnicowanych potrzebach przedsiębiorstw.

Kolejnym obszarem badawczym było rozpoznanie barier i stymulatorów rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw mających swe źródło w otoczeniu regionalnym (por. rys. 3). W opinii przedsiębiorców negatywny wpływ na funkcjonowanie ich firmy miały następujące czynniki: polityka władz i tworzenie klimatu dla przedsiębiorstw (80,3% wskazań), jakość kapitału ludzkiego (75,3% wskazań), poziom rozwoju społeczno-gospodarczego (69,3% wskazań) oraz standard życia lokalnej społeczności (67,9% wskazań). Te bariery rozwoju często wynikają ze specyfiki regionów zmarginalizowanych, oddalonych od centrów rozwoju społeczno-gospodarczego. Jako stymulanty rozwoju badani przedsiębiorcy wskazali promocję regionu i jej wpływ na przyciąganie inwestycji (79,4% wskazań), walory kulturowe i przyrodnicze regionu (77% wskazań) oraz dostęp do pomocy publicznej (środków unijnych) (63,1% wskazań). Taki rozkład odpowiedzi podkreśla znaczącą rangę otoczenia regionalnego w kształtowaniu zachowań rozwojowych małych i średnich firm operujących w regionach zmarginalizowanych.

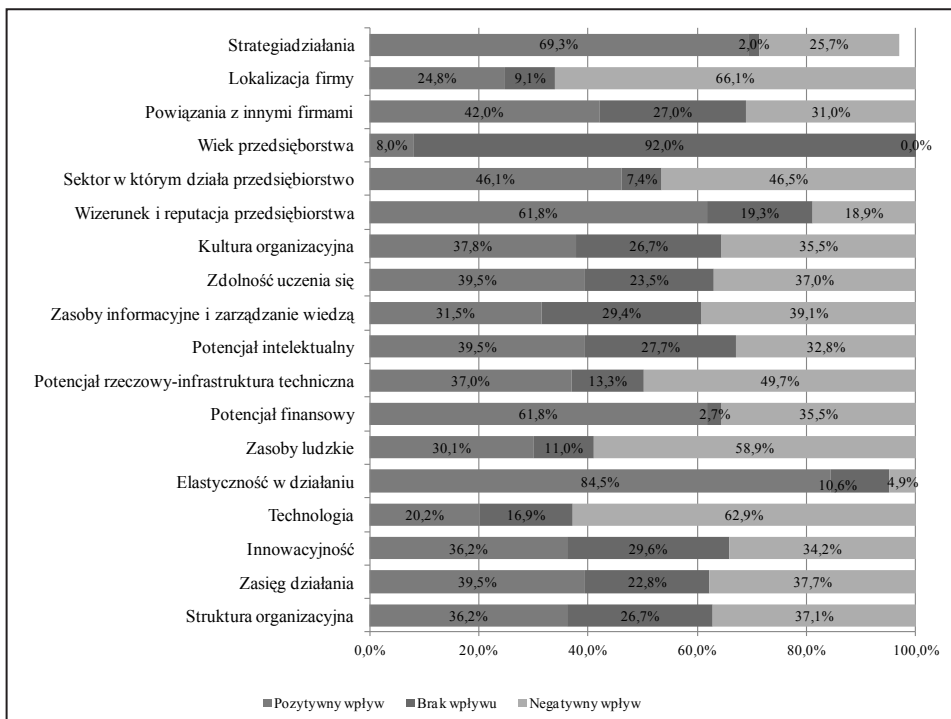
Rozpatrując wpływ determinant wewnętrznych, związanych z przedsiębiorstwem, na rozwój małych i średnich firm funkcjonujących w regionach zmarginali-

Rys. 3. Regionalne determinanty rozwoju MSP

Źródło: opracowanie własne.

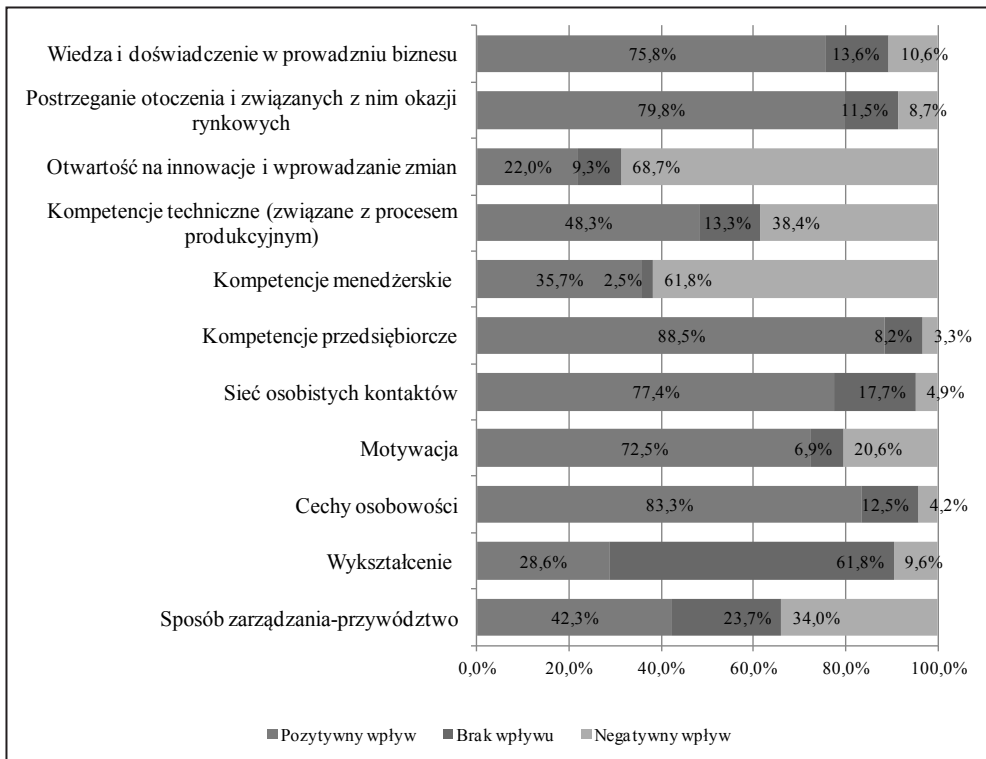
zowanych, można zauważyć (por. rys. 4), że barierami rozwoju dla badanych przedsiębiorstw były: lokalizacja firmy (66,1% wskazań), stosowana technologia (62,9% wskazań), potencjał finansowy (61,8% wskazań) oraz zasoby ludzkie (58,9% wskazań). Za stymulatory rozwoju uznano: elastyczność w działaniu (84,5% wskazań), strategię działania (69,3% wskazań) oraz wizerunek i reputację firmy (61,8% wskazań). Taka struktura wypowiedzi wskazuje na mocne i słabe strony sektora małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w regionach zmarginalizowanych.

Rys. 4. Wewnętrzne determinanty rozwoju MSP związane z przedsiębiorstwem

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wewnętrznych uwarunkowań związanych z osobą przedsiębiorcy wskazuje głównie na pozytywny wpływ ocenianych czynników na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw (por. rys. 5). Za stymulatory rozwoju w tym obszarze przedsiębiorcy uznali: kompetencje przedsiębiorcze (kreatywność, elastyczność, umiarkowana skłonność do ryzyka) (88,5% wskazań), cechy osobowości (83,3% wskazań), postrzeganie otoczenia i związanych z nim okazji rynkowych (79,8% wskazań), sieć osobistych kontaktów (77,4% wskazań), wiedzę i doświadczenie w prowadzeniu biznesu (75,8% wskazań) oraz motywację do prowadzenia biznesu (72,5% wskazań). Natomiast za bariery w tym obszarze uznano: otwartość na innowacje i wprowadzanie zmian (68,7% wskazań), co wynika głównie z ograniczonych

Rys. 5. Wewnętrzne determinanty rozwoju przedsiębiorstwa związane z osobą przedsiębiorcy

Źródło: opracowanie własne.

zasobów finansowych, oraz kompetencje menedżerskie (61,8%) związane często z wykształceniem przedsiębiorcy, które w opinii respondentów nie ma wpływu na rozwój prowadzonego biznesu.

4. Podsumowanie

Regiony zmarginalizowane tworzą mało przyjazny klimat dla funkcjonowania MSP ze względu na:

- ograniczony popyt – mniejszą siłę nabywczą lokalnych społeczności,
- małą liczbę inwestycji w regionie,
- małą konkurencyjność i innowacyjność regionu,
- mniejszą liczbę firm – mniejsze możliwości współpracy,
- niewystarczającą infrastrukturę techniczną,
- brak wykwalifikowanej kadry,
- ograniczony dostęp do informacji i instytucji otoczenia biznesu.

Istnieje zatem konieczność tworzenia programów rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w regionach zmarginalizowanych, które umożli-

wią budowę trwałych mechanizmów wsparcia tych podmiotów gospodarczych m.in. poprzez:

- wykorzystanie endogenicznego potencjału danego regionu (np. położenia, wewnętrznych zasobów, wiedzy i zasobów społecznych, potencjału naukowo-badawczego);
- profesjonalizację i poprawę jakości świadczonych usług dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz dostosowanie oferty do potrzeb tych przedsiębiorstw;
- zwiększenie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania (dostęp do kredytów, poprawa funkcjonowania funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, pomoc w finansowaniu wkładu własnego przy pozyskiwaniu środków pomocowych oraz pomoc w aplikowaniu o te środki);
- szersze wykorzystywanie przez władze samorządowe instrumentów wsparcia rozwoju MSP oraz ściślejsza współpraca samorządu terytorialnego z przedsiębiorcami.

Literatura

- Ajzen I., *The Theory of Planned Behavior*, Organizational Behavior and Human Decision Processes 1991, 50(2), s. 179-211.
- Gancarczyk M., *Wsparcie publiczne dla MSP. Podstawy teoretyczne a praktyka gospodarcza*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Griffin R.W., *Podstawy zarządzania organizacjami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- Guzmán J., Santos F.J., *The booster function and the entrepreneurial quality: An application to the province of Seville*. Entrepreneurship and Regional Development 2001, no. 13, s. 211-228.
- Hellwig Z., *Zastosowanie metody taksonomicznej do typologicznego podziału krajów ze względu na poziom ich rozwoju oraz zasoby i strukturę wykwalifikowanych kadr*, „Przegląd Statystyczny” 1968, z. 4, s. 307-327.
- Kamińska A., *Regionalne determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2011.
- Latoszek E., *Finansowanie MSP w Polsce ze środków finansowych UE jako czynnik wpływający na konkurencyjność przedsiębiorstw*, SGH, Warszawa 2008.
- Młodak A., *Analiza taksonomiczna w statystyce regionalnej*, Difin, Warszawa 2006.
- Nowak E., *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*, PWE, Warszawa 1990.
- Porter M.E., *Research Triangle. Clusters of innovation initiative*, Council on Competitiveness, Washington 2002.
- Romero I., Fernandez-Serrano J., *Analysing the composition of the SME sector in high- and low-income regions: Some research hypotheses*, Entrepreneurship & Regional Development 2011, vol. 23, issue 7-8, s. 637-660.
- Skowronek-Mielczarek A., *Regionalne uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, [w:] Matejun M. (red.), *Wspomaganie i finansowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2011.
- Sosnowska A., Łobejko S., *Drogi do sukcesu polskich małych i średnich przedsiębiorstw*, SGH, Warszawa 2008.

- Steffens P., Davidsson P., Fitzsimmons J., *Performance Configurations Over Time: Implications for Growth-and Profit-Oriented Strategies*, Entrepreneurship Theory and Practice 2009, vol. 33, issue 1, s. 125-148.
- Storey D.J., *Understanding the Small Business Sector*, Routledge, London 1994.
- Wach K., *Skutki akcesji do Unii Europejskiej dla polskich przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2008.
- Wasilczuk J., *Wzrost małych i średnich przedsiębiorstw aspekty teoretyczne i praktyczne*. Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2005.

STIMULANTS AND BARRIERS TO THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES LOCATED IN MARGINALIZED REGIONS

Summary: Small and medium enterprises are one of the main elements of regional infrastructure which determines competitiveness and future development of the region. Progress of less developed regions cannot take place without active participation of small and medium enterprises. The aim of the paper is the analysis of stimulants and barriers to the development of small and medium enterprises in Poland which takes into account the unique nature of marginalised regions. The first part of the paper presents the characteristics of the regional determinants of the development of small and medium enterprises. The second part contains the analysis of determinants of the growth of SMEs based in marginalized regions which refers to the review of the author's own quantitative research.

Keywords: growth of firm, stimulants and barriers of development, marginalized regions, SME.